

Паніна Ірина Геннадіївна

Досвід розбудови європейських студій в умовах російської агресії: кейс ДонНУ імені Василя Стуса

УДК 378:165.02](061.1ЄС)(470-651.1):378.091.39ДонНУ
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-6.8>

Паніна Ірина Геннадіївна
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої
політики
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
вул. Грушевського, 2, Вінниця, Україна
ORCID: 0000-0002-6639-6218

В умовах російської агресії та отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС важливо виробити в суспільстві спільні ціннісні засади, розуміння концепту «Європа» та сформуванню достатній рівень інформованості щодо європейських практик у різних сферах життя. Виявлення та окреслення дієвих підходів до розбудови європейських студій як бази такої діяльності може допомогти підвищити рівень загального сприйняття європейських нарративів і більш усвідомленого розуміння європейської інтеграції України.

Мета статті - систематизувати досвід Донецького національного університету імені Василя Стуса в розбудові європейських студій як переміщеного ЗВО України та визначити найбільш ефективні підходи та методики викладання європейських студій в умовах російської агресії.

Методологічну основу дослідження становить системний підхід. Аналітико-синтетичний, індуктивно-дедуктивний, порівняльний методи, використані автором, дозволили провести комплексне дослідження, реалізуючи поставлені завдання. Базовим є метод кейсів, який допоміг детально вивчити досвід одного університету як позитивну практику, елементи якої доцільно впроваджувати в інших ЗВО України. Авторкою проаналізовано динаміку розвитку європейських студій в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса в роки російської агресії, виявлено роль різних підходів, методик і форматів у сприйнятті інформації на європейську тематику, розвитку європейських цінностей серед освітян й інших груп зацікавлених осіб, а також формуванні розуміння процесу європейської інтеграції. Авторкою статті визнається, що статус переміщеного ЗВО принципово не впливає на можливість реалізації ініціатив із розвитку європейських студій, але цей процес є ускладненим через низку несприятливих факторів. У статті охарактеризовано специфічну модель розбудови європейських студій та детально описано заходи в межах мікропроєкту «Study Europe in Disputes» з акцентом на інтерактивних методиках і підходах. Авторка наголошує на доцільності поєднання аудиторних занять і онлайн-заходів із використанням включених форматів подачі навчального матеріалу, проведенні просвітницьких заходів для різних груп стейкхолдерів, враховуючи запит на навчання впродовж всього життя. Потребує перегляду й переосмислення форми подачі інформації про Європу та Європейський Союз з метою виділення найбільш перспективних напрямів розбудови європейських студій у ЗВО України залежно від їх регіональної приналежності, наявного досвіду, мережі дієвих партнерств.

Ключові слова: європейські студії, російська агресія, Донецький національний університет імені Василя Стуса, переміщений ЗВО, європейська інтеграція, інтерактивні методи навчання.

Вступ. 2023 рік став рекордним за рівнем позитивного сприйняття Європейського Союзу громадянами України. Максимальний рівень підтримки членства України в ЄС сягав 92% у травні 2023 р. [7]. Регіональна комунікаційна програма «Східне сусідство ЄС» («EU NEIGHBOURS East»), спираючись на дані соціологічних опитувань констатує, що станом на середину вересня 2023 р. ЄС викликає найбільше довіри (77%) у порівнянні з усіма міжнародними організаціями й інтеграційними об'єднаннями, і 72% громадян позитивно ставляться до ЄС, що є найвищим показником з 2016 р. [14]. Підтримка вступу України до ЄС сягнула свого піку в липні 2023 р.: 85% громадян сказали би «Так» у разі проведення референдуму, але вже наприкінці листопада 2023 р. цей показник знову становив 78% [3].

Такі цифри демонструють позитивну динаміку щодо євроінтеграції України в порівнянні з попередніми роками, проте ситуація з інформованістю про діяльність європейських інституцій залишається невтішною. 73% респондентів

регулярно отримують інформацію про допомогу ЄС Україні під час війни та розцінюють Європейський Союз як гарантію економічного процвітання й «довгострокової безпеки» [7]. Українці добре обізнані про статус кандидата і підтримку ЄС від початку повномасштабного вторгнення [14], однак ці фрагментарні знання не формують у громадян України чіткого уявлення про відносини Україна-ЄС і європейську інтеграцію як специфічний тривалий процес. Достатньо розмитими є уявлення українців про європейські цінності, боротьба за які триває сьогодні на нашій землі.

Враховуючи зазначене вище, на передній план виходить проблема формування політичної самосвідомості й політичної культури, що неможливо зробити без якісної вищої освіти, роботи з громадянським суспільством і широкими верствами населення. Молодь є основною фокус-групою як потенційні «агенти змін», тому європеїзація вищої освіти і просування європейських студій в Україні є першочерговим завданням.

На думку авторки статті, провідну роль у цьому процесі відіграє Національний Еразмус+ офіс в Україні [13] та Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції [18]. Обмін досвідом викладання європейських студій у ЗВО України традиційно відбувається в рамках заходів проєктів програми Жана Монне та відповідними публікаціями: наприклад, конференції «Європейські студії в університетах України» (22.04.2016 р.) [6] та «Європейські студії в Україні: здобутки, виклики та перспективи» (02.06.2017 р.) [5]; видано тематичний випуск Українського Щорічника з Європейських Інтеграційних Студій [19].

Окремо варто виділити науковий доробок Р. Калитчака [9; 10; 24] та І. Сікорської [27], які систематизували діяльність освітян у розвитку європейської та євроінтеграційної тематики у вітчизняних університетах. Закордонний дослідник В. Кукуреску розглядає проблематику дещо ширше, акцентуючи увагу на ролі європейських студій у розвитку «Східного партнерства» [21]. Заслуговують на увагу статті Б. Беззубка і А. Пономарьової [1], К. Смаглій і М. Кравченко [16], присвячені переміщенням університетам як новому соціальному явищу, освітньому й культурному осередку. Втім, унікальний досвід розбудови європейських студій у переміщених закладах вищої освіти не є відомим науковій спільноті й потребує детального аналізу з огляду на їх специфічний статус.

Мета публікації полягає у систематизації досвіду Донецького національного університету імені Василя Стуса в розбудові європейських студій як переміщеного ЗВО України.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**:

охарактеризувати модель розбудови європейських студій в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса;

визначити найбільш ефективні підходи і методи викладання європейських студій в умовах російської агресії;

окреслити перспективні напрями розвитку європейських студій університетами України як складової формування політичної культури.

Методологічну основу дослідження становить системний підхід, базуючись на якому, авторка представила розвиток європейських студій у ДонНУ імені Василя Стуса як сукупність проєктів, заходів й ініціатив, кожен з яких підпорядковувався спільній меті – підвищити поінформованість учасників освітнього процесу та громадськості в європейській тематиці, пояснити сутність європейської інтеграції України та сприяти розвитку європейських цінностей. Аналітико-синтетичний, індуктивно-дедуктивний і порівняльний методи дозволили авторці вивчити конкретні аспекти популяризації та імплементації європейських студій, прослідкувати динаміку цього процесу, порівняти

розвиток європейських студій за роками, встановити взаємозв'язки між структурними елементами в межах одного ЗВО та сформувані комплексне уявлення про предмет дослідження.

Метод кейс-стаді був ключовим для авторки статті, оскільки детальний розгляд досвіду одного переміщеного закладу вищої освіти допомагає зрозуміти, з одного боку, специфіку просування європейських наративів в освітньому середовищі та публічному просторі, оцінити ефективність певних підходів і методик, а з іншого боку – усвідомити проблеми, попри які університети продовжують виконувати свою соціальну місію.

Результати. На погляд К. Смаглій і М. Кравченко, переміщені ЗВО можуть «здобути нову роль і суспільне значення не лише як центри освіти й науки, але і як осередки культури та громадської активності, як місця суспільного діалогу, інноваційних платформ пошуку стратегій подолання конфліктів між громадянами з різною ідентичністю» [16, с. 119]. Ця думка є слушною, адже першочерговим завданням для таких університетів є інтеграція в місцеву громаду. У цьому контексті заслуговує на увагу досвід Донецького національного університету імені Василя Стуса (до 21 вересня 2016 р. – Донецький національний університет), який був першим переміщеним ЗВО.

У липні-вересні 2014 р. російсько-терористичні угруповання захопили гуртожитки й адміністративні будівлі Донецького національного університету. Невдовзі у Києві було створено громадський рух «Врятуй Alma Mater!». Як наслідок, почалися мітинги біля Міністерства освіти і науки України за участі студентів і викладачів і переговори керівництва університету про можливе переміщення [8]. Історія університету в екзилі почалася після оприлюднення Наказу МОН України №1084 «Про організацію освітнього процесу Донецького національного університету України в місті Вінниця» [12], а 2014-2015-й навчальний рік стартував 3 листопада 2014 р. Так, протягом дев'яти років Донецький національний університет імені Василя Стуса (далі – ДонНУ імені Василя Стуса), долаючи труднощі, зберігає власні традиції й адаптується до умов, що постійно змінюються.

Акцентована патріотична позиція колективу ЗВО поєднується з усвідомленням невідворотності євроінтеграційного шляху України як гарантії стабільності, розвитку й безпеки. Цікавим є той факт, що Донецький національний університет першим підписав Велику Хартію університетів, долучившись у 2004 р. до Болонського процесу. На початку 2000-х рр. на факультетах було сформовано школи дослідників європейської інтеграції і захищено дисертації на здобуття кандидата або доктора наук. До 2014 р. викладалися численні курси з європейським фокусом, а 24 травня 2013 р. було відкрито Інформаційний центр ЄС.

ДонНУ імені Василя Стуса є членом Європейської асоціації університетів, учасником європейських наукових та освітніх програм Erasmus+, Шостої і Сьомої рамоквих програм ЄС тощо. Європейський вимір позначено доволі загально в чинному документі «Стратегія розвитку Донецького національного університету імені Василя Стуса (етап 01.09.2022 – 31.08.2025 рр.)», адже місія ЗВО базується на «європейських принципах» [17]. Пріоритетні напрями діяльності ДонНУ імені Василя Стуса, відповідно до Стратегії, знаходяться в кореляції з пріоритетами з нормативно-правовими документами, що регламентують розвиток ERA та ENEA.

Місія ЗВО, що полягає у «створенні суспільних благ через синергію експертності та інноваційності задля конкурентоспроможності держави» відповідає Пріоритету 2 European Union Priorities 2019–2024 [17; 23]. Пріоритет 2 ДонНУ імені Василя Стуса також є дотичним: «Зміцнення Університету як науково-інноваційного простору реалізації можливостей і створення суспільних благ» [17; 23]. Бачення університету як «надійного та соціально відповідального партнера громадських і владних інститутів, міжнародної та вітчизняної бізнес-спільноти» корелюється з Паризьким комюніке 2018 р. [17; 26]. Відповідно до Єреванського комюніке 2015 р. діяльність ДонНУ імені Василя Стуса базується на студентоцентрованості (кореляція з пріоритетом 3 «Просування цінностей Стусівської спільноти, що живе і навчається разом (living-learning-community)» [17; 29]. Серед наскрізних заходів виділено аспект інформаційної безпеки, що відповідає диджиталізації простору вищої освіти [17; 29].

Відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) у Стратегії в рамках операційних цілей пріоритету 1 «Прагматизація освітньої діяльності з метою забезпечення якості людського капіталу України» деталізовано цілі щодо покращення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти та містяться заходи, які сприяють розвитку таких цінностей європейського простору вищої освіти, як академічна свобода, добросовісність і інституційна автономія, інтернаціоналізація і освіта протягом життя [17; 28]. Отже, станом на 2023 рік європейський фокус, хоч і не є центральною ідеєю, яка скеровує діяльність колективу, але є складовою стратегічного курсу ДонНУ імені Василя Стуса.

Розглянемо детальніше, як саме європейські студії розвивалися в ДонНУ імені Василя Стуса після його переміщення у м. Вінниця. На їх розбудову вплинули внутрішні та зовнішні фактори. Серед зовнішніх чинників виділимо агресію РФ, пандемію COVID-19, перманентну реформу системи вищої освіти, несприятливу демографічну

ситуацію. Характерною є відсутність системного розуміння у представників цільових груп практичної користі від вивчення європейських студій, що ускладнює встановлення комунікацій, і відсутність у м. Вінниця власного експертного і культурного середовища, орієнтованого на просування європейських цінностей і євроінтеграції.

Визначальним серед внутрішніх факторів є статус переміщеного ЗВО – університету без власних приміщень і достатньої матеріально-технічної бази, відсутність фінансового стимулювання, а також постійна конкуренція за аудиторію й абітурієнтів із місцевими ЗВО. Обмежений людський ресурс і плінність кадрів є постійним викликом, проте наявний колектив має патріотичну позицію й усвідомлення потреби зміцнювати європейські цінності й просувати європейську інтеграцію. Наявна критична маса НПП з досвідом викладання курсів з європейським фокусом, активним використанням інтерактивних методів навчання і креативним підходом, відмінним від конкурентів. Отже, для ДонНУ імені Василя Стуса умови не були сприятливими для розбудови в новому місці окремого напрямку діяльності, спрямованого на просування ідей європейської інтеграції України як в освітньому середовищі, так і на рівні місцевої громади.

Особливістю ДонНУ імені Василя Стуса є те, що університет не запроваджував освітніх програм з європейських студій. Натомість була сформована специфічна модель розвитку цього напрямку, яка включала наступні елементи:

- 1) Навчання і викладання:
 - обов'язкові освітні компоненти європейської спрямованості в рамках наявних освітніх програм усіх рівнів (ОС «Бакалавр», ОС «Магістр», PhD);
 - окремі спецкурси (переважно на факультеті історії та міжнародних відносин);
 - вибіркові освітні компоненти як складова індивідуальної освітньої траєкторії;
 - 2) участь у міжнародних проєктах;
 - 3) науково-дослідні теми європейської спрямованості;
 - 4) програми подвійних дипломів з європейськими університетами-партнерами;
 - 5) просвітницько-інформаційні заходи з європейським фокусом для різних груп стейкхолдерів.
- Основна увага колективу, залученого до європейських студій, була зосереджена на формальній освіті. З іншого боку, реформа освіти базується на адаптації до європейських стандартів і вимог, передбачає студентоцентрованість і компетентнісний підхід у процесі навчання, який спрямовує викладача на більшу гнучкість і адаптивність, до ширшого використання інтерактивних методів навчання. Цим пояснюється зміна фокусу в розбудові європейських студій у ДонНУ імені Василя Стуса з формальної освіти на поєднання її з про-

веденням заходів, спрямованих на формування базових знань про Європу, європейські цінності, Європейський Союз і соціальних навичок не лише у студентів, але й у інших стейкхолдерів (школярі, вчителі, співробітники бібліотек, державні службовців).

Традиційним підходом до популяризації європейської тематики у ЗВО України є *викладання відповідних освітніх компонентів*. У ДонНУ імені Василя Стуса на всіх освітніх рівнях залежно від особливостей організації освітнього процесу в певний навчальний рік, наявності відповідних науково-педагогічних кадрів, зацікавленості здобувачів у пропонованих освітніх компонентів й інших факторів змінювалася кількість курсів європейської спрямованості.

Так, розглянемо освітні компоненти (обов'язкові та вибіркові, в тому числі спецкурси), які викладалися на рівні факультету, з чітко вираженим європейським фокусом (таблиця 1).

За досліджуваний період з 01.09.2017 по 31.08.2023 рр. включно помітна наступна динаміка:

– зменшується кількість обов'язкових освітніх компонентів з європейським фокусом;

– такі обов'язкові компоненти представлені переважно в рамках освітніх програм факультету історії та міжнародних відносин в рамках спеціальностей 032 Історія та археологія та 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання;

– у зв'язку зі зміною організаційних вимог до науково-педагогічних представників і оновленням Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, характерною стала тенденція до укрупнення освітніх компонентів. Наприклад, різні періоди в історії Європи вивчалися здобувачами в рамках окремих навчальних дисциплін, а з 2018–2019 навчального року вони були об'єднані під «парасолькою» освітнього компонента «Історія Європи та Америки». Так пояснюється кількісне зменшення освітніх компонентів на бакалаврському рівні з 15 до 6 (таблиця 1).

Зменшення контингенту також стало фактором, який вплинув на наповнення освітніх програм відповідними навчальними дисциплінами на запит вступників і здобувачів.

Серед обов'язкових освітніх компонентів з 2017 по 2023 рік за рівнями виділяємо наступні:

– ОС «Бакалавр»: «ЄС в міжнародних відносинах», «Концепції/Ідеї Античності, Середньовіччя та Модерну у світовій історії», «Моделі зовнішньої політики (Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи)», «Моделі зовнішньої політики (Зовнішня політика країн Західної Європи)», «Історія Стародавнього світу (Греція і Рим)», «Історія Європи та Америки», «Історія зарубіжних слов'ян», «Історія світової літератури (Література Заходу)», «Історія світової літератури (Література слов'ян)», «Культура Європи в аспекті екскурсійної справи»;

– ОС «Магістр»: «Концептуальна історія Заходу», «Європейські інституції у міжнародній безпеці та конфліктному врегулюванні», «Податкове право України та ЄС», «Правові сім'ї Європи», «Європейські стандарти захисту прав людини», «Міжнародне право та право Європейського союзу: теорія і практика застосування», «Загальноєвропейська мережа».

Отже, в ДонНУ імені Василя Стуса найбільшу кількість обов'язкових освітніх компонентів із європейським фокусом на бакалаврському рівні мають ОП «Історія та археологія» та ОП «Міжнародні відносини». На ОС «Магістр» до 2021 р. найбільше навчальних дисциплін європейської спрямованості було на ОП «Право» юридичного факультету ДонНУ імені Василя Стуса, що пояснювалося запитом ринку праці.

Вибіркові освітні компоненти з європейським фокусом користувалися більшою популярністю у здобувачів у 2016–2018 рр. Наприклад, на бакалаврському рівні освіти кілька років поспіль студенти різних факультетів обирали такі навчальні дисципліни, як «Європейський Союз: ab ovo usque ad mala» і «Цінності європейської цивілізації», що означало охоплення більше 100 осіб по кожній з них. Проте в подальші роки вибіркові компоненти

Таблиця 1

Кількість освітніх компонентів з європейським фокусом за період з 01.09.2017 по 31.08.2023 рр.

Рівень освіти	01.09.2017 – 31.08.2021			01.09.2021 – 31.08.2023		
	Обов'язкові освітні компоненти	Вибіркові освітні компоненти (рівень університету)	Вибіркові освітні компоненти (рівень факультету)	Обов'язкові освітні компоненти	Вибіркові освітні компоненти (рівень університету)	Вибіркові освітні компоненти (рівень факультету)
Бакалавр	15	2	4	6	-	1
Магістр	7	1	2	3	1	1
PhD	-	-	-	-	-	-
Загалом	22	3	6	9	1	2

відповідної тематики не пропонуються або не обираються здобувачами.

Єдиним виключенням є пілотний проєкт – *Minor «Європейські студії»* (керівник – д.і.н., професор Надія Темірова), який реалізується колективом факультету історії та міжнародних відносин у період з 01.09.2022 по 30.06.2024 рр. Майнор «Європейські студії» складається з десяти освітніх компонентів загальним обсягом 50 кредитів ЄКТС [11]. Він викладається на ОС «Бакалавр» як вибіркова складова, розрахована на три роки та закріплена за слухачами, які здійснили свій вибір на 1 курсі (кількість слухачів на рік становить близько 30 осіб). Структура *Minor «Європейські студії»* для здобувачів 2021 року набору виглядає так: Історія Європи; Філософські засади європейської ідентичності: античність і біблійні витоки; Філософські засади європейської ідентичності: модерн і постмодерн; Історична соціологія Європи; Європейська культура; Сучасні моделі європейської інтеграції; Історія українсько-польських відносин; Повсякдення народів Європи; Населення Європи: історія та сучасність; Українство в історії Європи.

Майнор – це різновид індивідуальної освітньої траєкторії ДонНУ імені Василя Стуса, який дозволяє отримати додаткову кваліфікацію з інших галузей та/або спеціальностей, створюючи додаткову конкурентну перевагу на ринку праці. Представлений варіант майнору є однією з можливих міждисциплінарних моделей викладання європейських студій, яка дозволяє охопити історичні, соціокультурні, політичні аспекти і сформувати цілісне розуміння концепту «Європа», а також базові знання про ЄС. Проте подібний формат залежить від вибору здобувачів і потребує істотних зусиль з його просування та популяризації.

На ОС «Магістр» також наявне зменшення інтересу здобувачів до освітніх компонентів з європейським фокусом. Викладаються «Європейська інтеграція: процес і моделі» (рівень університету, збірна академічна група) і низка спецкурсів (вибірково компоненти факультету історії та міжнародних відносин), серед яких, наприклад, «Повсякдення, дозвілля і традиції народів Європи» або «Україна та Польща: історія конфліктів і партнерства». На

рівні PhD на всіх ОП подібні вибірково компоненти відсутні.

Таким чином, робимо висновок, що в ДонНУ імені Василя Стуса найбільша кількість обов'язкових і вибірових освітніх компонентів із європейським фокусом на бакалаврському та магістерському рівні сконцентрована на факультеті історії та міжнародних відносин.

Аналіз ситуації з викладанням європейських студій є неповним без розгляду освітніх компонентів, які мають у змісті модулі й теми з європейським фокусом (таблиця 2).

Зважаючи на стратегічний курс нашої держави і євроінтеграційні процеси, безперечно, значна кількість навчальних дисциплін різних факультетів ДонНУ імені Василя Стуса має в своїй структурі аспекти, пов'язані з європейською інтеграцією. Динаміка є відносно стабільною, як це видно з таблиці 4. На рівні ОС «Бакалавр» окремі обов'язкові та вибірково освітні компоненти мають від 10 до 80% змісту європейської тематики. Наприклад, приблизно 70% змісту навчальної дисципліни «Міжнародні відносини і світова політика» мають європейський фокус.

На рівні магістратури підходи до наповнення освітніх компонентів дещо відрізняються від бакалаврського рівня. Характерним є формат наявності окремих тем, пов'язаних з європейськими країнами, ЄС або європейською інтеграцією України. Наприклад, освітній компонент «Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами» на ОП «Облік і оподаткування» відображає тенденцію до уніфікації принципів обліку для посилення євроінтеграції та інтернаціоналізації світового господарства і фінансових ринків. У рамках навчальної дисципліни «Історична політика» (ОП «Публічна історія») детально розглядаються передусім європейські кейси, пов'язані із проблематикою європейської інтеграції, що використовуються як ілюстрація до використання маніпулятивних технік при формуванні державної політики.

У ДонНУ імені Василя Стуса з'являються відповідні теми в рамках вибірових складових освітньо-наукових програм: наприклад, на ОНП «Міжнародні економічні відносини» викладається освітній

Таблиця 2

Кількість освітніх компонентів, які мають у змісті модулі й теми з європейським фокусом за період з 01.09.2017 по 31.08.2023 рр.

Рівень освіти	01.09.2017 – 31.08.2021			01.09.2021 – 31.08.2023		
	Обов'язкові освітні компоненти	Вибіркові освітні компоненти (рівень університету)	Вибіркові освітні компоненти (спецкурс)	Обов'язкові освітні компоненти	Вибіркові освітні компоненти (рівень університету)	Вибіркові освітні компоненти (спецкурс)
Бакалавр	23	1	2	19	-	2
Магістр	10	1	1	12	-	1
PhD	3	-	-	3	-	-
Загалом	36	2	3	34	-	3

компонент «Topical issues of international economic relations», на якому розглядаються у якості кейсів кращі європейські практики. Саме на рівні магістратури та PhD збільшується питома вага економічних дисциплін, які мають опосередкований зв'язок із європейськими студіями, але найбільша загальна кількість освітніх компонентів з окремими європейськими модулями й темами є найбільшою на факультеті історії та міжнародних відносин.

Враховуючи позитивний досвід викладання європейських студій у різних варіаціях, колектив кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ДонНУ імені Василя Стуса долучився до реалізації мікропроєкту «Study Europe in Disputes» в рамках проєкту напряму ім. Жана Монне програми Еразмус+ «Відбудова потенціалу Європейських студій на українських територіях, що постраждали від конфлікту: осмислюючи виклики та генеруючи рішення» (“Rebuilding the Potential of EU Studies in the Conflict-affected Areas of Ukraine: Addressing Challenges and Creating Solutions”. 619892-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT), який реалізує Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції з вересня 2021 р. по жовтень 2023 р. [10]. Мікропроєкт дозволив поєднати формальну та неформальну освіту й розширити коло стейкхолдерів.

Мета мікропроєкту «Study Europe in Disputes» - впровадити інтерактивні методи у викладання європейських студій для студентів ОП «Міжнародні відносини» і школярів старших класів м. Вінниця. Втім, цільова аудиторія не обмежувалася здобувачами й учнями старших класів: він спрямований також на освітян – викладачів ЗВО і вчителів старших класів закладів загальної середньої освіти, які займаються європейськими студіями або мають відповідні за проблематикою блоки в межах інших навчальних курсів.

Унікальність досвіду полягає в застосуванні конструктивізму в якості базового підходу, відповідно до якого розбудовувався як теоретичний матеріал, так і інтерактивні заняття за п'ятьма змістовними модулями. Кожний модуль має форму логічно завершеної, цілісної одиниці та містить дві складові: 1) теоретичний матеріал (презентації, конспекти лекцій, хенд-ауту тощо), які дозволяють підготуватися до інтерактиву; 2) змістовно прописані інтерактивні заняття, що містять дискусійний компонент. Особливість цього підходу вимагає від спікера залучення слухачів не лише в процес осмислення тієї чи іншої інформації, а й до формування власної світоглядної позиції по певних питаннях. Крім того, слухач отримує нові знання у сфері європейських студій, набуває й вдосконалює гнучкі навички, або soft-skills.

На першому етапі мікропроєкту «Study Europe in Disputes» (листопад-грудень 2021 р.) викладачі кафедри міжнародних відносин і зовнішньої

політики ДонНУ імені Василя Стуса Максим Прихненко, Юрій Котик, Валерія Лимар, Ірина Паніна провели «Уроки з європейських студій» для школярів шести закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) загальним масштабом охоплення більше 200 осіб. Заходи відбувалися за чотирма змістовними модулями: «Ідея об'єднаної Європи», «Організаційно-інституційні засади діяльності ЄС», «Особливості економічної інтеграції в ЄС», «Європейський досвід врегулювання конфліктів». Викладачі працювали в мікрогрупах, активно використовували методику генерування ідей, або «мозкового штурму», проблемну дискусію, методика SWOT-аналізу та асоціативних хмар (робота з інструментами Mentimeter).

Другою важливою складовою першого етапу реалізації мікропроєкту «Study Europe in Disputes» стали методичні заходи для вчителів ЗЗСО м. Вінниця та Вінницької області. Приблизно 70 осіб долучилися до онлайн-зустрічей з викладачами зазначеної вище кафедри (Ірина Богінська, Ірина Паніна, Максим Прихненко). У рамках модулів «Ціннісні підвалини діяльності Європейського проєкту», «Організаційно-інституційні засади діяльності ЄС» та «Європейський досвід врегулювання конфліктів» була подана не лише актуальна інформація про Євросоюз, а й надані рекомендації з використання у процесі викладання методу case-study, методики мапування конфлікту, організацію роботи з інструментами Mentimeter.

Починаючи з вересня 2021 р. викладачі кафедри (Ірина Паніна, Максим Прихненко, Ірина Богінська, Юрій Теміров) змінили формат низки лекційних і практичних занять з навчальних дисциплін, які мають європейський фокус, з метою апробації та впровадження інтерактивних методик в освітній процес. Більш активно ця діяльність реалізовувалася з кінця 2021 р., а останній захід було проведено 25 вересня 2023 р. За два роки долучилося майже 250 здобувачів вищої освіти денної форми навчання освітніх програм «Міжнародні відносини» (ОС «Бакалавр») і «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання» (ОС «Магістр»).

У зв'язку з отриманням Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу виникла потреба у підвищенні кваліфікації в питаннях європейських студій на рівні місцевих громад. Так, у травні-вересні 2023 р. кафедра міжнародних відносин і зовнішньої політики ДонНУ імені Василя Стуса розпочала проведення тренінгів для директорів і методистів публічних бібліотек м. Вінниця та Вінницької області (тренер – Максим Прихненко), молодіжних лідерів і співробітників Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області та Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів Одеської області (тренер –

Заходи для здобувачів вищої освіти ДонНУ імені Василя Стуса в рамках мікропроєкту «Study Europe in Disputes»¹

Назва модулю	Освітніх компонент, в рамках якого проводився захід	Тема інтерактивного заходу	Освітній ступінь, курс здобувачів	Застосована методика
Ідея об'єднаної Європи	Міжнародні відносини і світова політика	«Західна цивілізація: унікальна чи універсальна»	Бакалавр, 1 курс	Методика мозкового штурму та Open Space
		Ідея об'єднаної Європи	Бакалавр, 3 курс	Проблемна дискусія
Ціннісні підвалини діяльності Європейського проєкту	Країнознавство	Європейський Союз і Україна	Бакалавр, 1 курс	Створення коротких відеороликів «Україна в ЄС» і «Що для мене Європейський Союз?»
	Моделі зовнішньої політики	Європейські цінності та європейська ідентичність в державах ЦСЄ	Бакалавр, 2 курс	Методика «самоанське коло»
		Ціннісні та організаційно-інституційні засади діяльності ЄС	Бакалавр, 4 курс	Проблемна дискусія
Організаційно-інституційні засади діяльності ЄС	Дипломатія	Дипломатія ЄС	Бакалавр, 1 курс	Методика «світове кафе»
		Європейські стилі дипломатії		Створення спільного хендауту шляхом роботи з документами Excel на Google-диску; метод «кругового мозкового штурму»
	Моделі зовнішньої політики	Євроінтеграція держав Центральної та Східної Європи	Бакалавр, 2 курс	Дебати «“За” і “Проти”»; метод Open Space
		Особистісний фактор в зовнішній політиці ЦСЄ	Бакалавр, 1 курс	Ділова гра «Брейн-ринг»
Євроінтеграція України: досягнення, проблеми, перспективи	Інтерактивний тренінг із застосуванням Mentimeter			
Особливості економічної інтеграції в ЄС	Моделі зовнішньої політики	Економічні моделі Центральної та Східної Європи	Бакалавр, 2 курс	Методика SWOT-аналізу і case-study
Європейський досвід врегулювання конфліктів	Моделі зовнішньої політики	Косово: 25 років незалежності	Бакалавр, 2 курс	Метод «Що? Де? Коли?»
		Національне питання в Центральній та Східній Європі		Панельна дискусія за методом «Акваріум»; рольова гра «Прес-конференція»
	Медіація	Європейський досвід вирішення конфліктів	Магістр, 1 курс	Метод case-study та робота в мікрогрупах
	Розбудова миру	Європейський досвід попередження та врегулювання конфліктів		Робота в мікрогрупах; робота з інструментами Mentimeter

¹ Заходи перелічені в хронологічному порядку

Ірина Паніна). Кількість слухачів тренінгів сягає майже 300 осіб.

Тематика заходів була скорегована відповідно до запиту зацікавленої сторони, але в межах змістовних модулів описаного вище мікропроєкту. Були проведені очні тренінги (тема «Європейські цінності в українському суспільстві», «Європейська молодіжна співпраця») та у форматі онлайн («Євроінтеграція України в сучасних умовах: проблеми та перспективи розвитку» та «Організаційне забезпечення адаптації законодавства України до acquis ЄС»). Тренери активно використовували

методику SWOT-аналізу, мозкового штурму та асоціативних карт. Отриманий після інтерактивних заходів зворотній зв'язок свідчить про високий рівень засвоєння отриманої інформації та рівень задоволеності учасників.

Таким чином, загальна картина результатів мікропроєкту «Study Europe in Disputes» за період з вересня 2021 по жовтень 2023 рр. у рамках проєкту на пряму ім. Жана Монне програми Еразмус+ «Відбудова потенціалу Європейських студій на українських територіях, що постраждали від конфлікту: осмислюючи виклики та генеруючи

рішення» (619892-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT) виглядає наступним чином:

1. 48 заходів із загальним масштабом охоплення майже 800 осіб:

- 9 заходів для школярів у 6 ЗСО м. Вінниця;
- 4 заходи для вчителів м. Вінниця;
- 4 заходи для працівників Пенсійного фонду, бібліотекарів і директорів бібліотек, молодіжних лідерів і студентів інших ЗВО;
- 28 семінарських занять і 1 тренінг з використанням інтерактивних методик для студентів ДонНУ імені Василя Стуса (СО «Бакалавр» ОП «Міжнародні відносини» та СО «Магістр» ОП «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання»);
- масштабна рольова гра «Реагування на кризові ситуації та конфлікти: оцінка потенціалу посередництва ЄС» для студентів 2–3 курсу ДонНУ імені Василя Стуса і ЛНУ імені Івана Франка у змішаному форматі [2].

2. Напрацьовано та апробовано ефективні інтерактивні методи викладання європейських студій, серед яких:

- рольові ігри та ділові ігри;
- фасилітаційні техніки: робота в мікрогрупах, «світове кафе», «мозковий штурм», «круговий мозковий штурм», Open Space, «Акваріум», «Самоанське коло», «Брейн-ринг»;
- панельні дискусії, проблемні дискусії, дебати «За» і «Проти»;
- застосування методики SWOT-аналізу та асоціативних хмар, метод case-study, мапування конфлікту;
- тренінг як альтернативна форма проведення заняття онлайн або в аудиторному режимі, яка легко адаптується під різні вікові групи.

3. На особливу увагу заслуговують такі позитивні практики:

- використання платформи Mentimeter в якості допоміжного інструмента для вимірювання настроїв аудиторії, проведення опитування, оцінки успіхів і невдач України в реалізації євроінтеграційного курсу, створення асоціативних хмар, «мозкового штурму», отримання зворотного зв'язку;
- впровадження в якості домашнього завдання для студентів створення коротких відеозвернень на євроінтеграційну тематику, які можна викладати у вільний доступ для ознайомлення широкого кола стейкхолдерів.

Варто зауважити, що *проектна діяльність* ДонНУ імені Василя Стуса не обмежується зазначеним вище кейсом. Університет є учасником проекту програми Erasmus+ KA2 «OPTIMA» (Open Practices, Transparency and Integrity for Modern Academia, No 618940-EPP-1-2020-1-UA-EPPKA2-SVNE-JP, Erasmus+ KA2, проекти співпраці, 15.01.2021-14.01.2024), який реалізується в консорціумі з європейськими та українськими універ-

ситетами і має на меті впровадження ідей і практик Відкритої науки в Україні з метою покращення якості освітніх послуг [25]. Основним здобутком можна вважати підготовку підручника з відкритої науки для здобувачів магістерських освітніх програм і освітньо-наукових програм (PhD).

У 2023 році була підтримана проектна заявка, учасником якої є ДонНУ імені Василя Стуса в консорціумі з провідними університетами в рамках програми Erasmus+ «Capacity Building in the field of Higher Education “DigiFLEd – Modernization of university education programmes in foreign languages by integrating information technologies».

Станом на листопад 2023 р. ДонНУ імені Василя Стуса наявні Модулі Жана Монне (2 ERASMUS-JMO-2023-MODULE): «Balanced territorial development in EU» (реєстраційний номер проекту 101127100) і «Free Movement of Goods, Services and People: EU Experience for Ukraine» (реєстраційний номер проекту 101127358).

Протягом 2018–2022 рр. на кафедрі історії України та спеціальних галузей історичної науки реалізовувалася *фундаментальна НДР* «Актуальні питання історії України в контексті європейської цивілізації» (номер державної реєстрації 0118U002396). Публікаційна діяльність викладачів була спрямована на дослідження проблем соціально-економічного розвитку України XIX – поч. XX ст. як складової західноєвропейських модернізаційних процесів, визначено європейський цивілізаційний аспект в історичному досвіді україно-польських відносин. Колектив юридичного факультету ДонНУ імені Василя Стуса з 2022 р. реалізовує фундаментальну НДР «Охорона і захист майнових та особистих немайнових прав в сучасних умовах державотворення» (номер державної реєстрації 0122U002491), в межах якої здійснюється аналіз правового регулювання охорони і захисту особистих немайнових і майнових прав у зв'язку з адаптацією та гармонізацією законодавства України із законодавством ЄС.

Наступним напрямом діяльності ДонНУ імені Василя Стуса у розбудові європейських студій в контексті поглиблення співпраці з державами-членами ЄС у сфері вищої освіти виступають *програми подвійних дипломів* [15]. З 2017 р. на основі угоди про співпрацю реалізується академічна мобільність здобувачів спеціальностей 091 Біологія та 101 Екологія в Університеті Вітовта Великого (м. Каунас, Литва). З 2022 р. здобувачі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування мають можливість взяти участь у програмі подвійних дипломів «Міжнародний фінансовий менеджмент» з Господарською академією імені Д. А. Ценова (м. Свіштов, Болгарія).

Останнім напрямом, який також розкриває процес розбудови європейських студій в ДонНУ імені Василя Стуса, є *проведення просвіт-*

ницько-інформаційних заходів з європейським фокусом.

За період з вересня 2016 по жовтень 2023 р. було проведено 190 заходів: 47 заходів з 01.09.2016 по 31.08.2021 рр. та 143 – з 01.09.2021 по 01.10.2023 рр. (без врахування заходів, проведених учасниками мікропроєкту «Study Europe in Disputes» у рамках проєкту напряму ім. Жана Монне програми Еразмус+ «Відбудова потенціалу Європейських студій на українських територіях, що постраждали від конфлікту: осмислюючи виклики та генеруючи рішення», 619892-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT). Формат заходів був різноманітним, адаптованим і під особисту фізичну присутність учасників, і під умови карантину, пов'язаного з пандемією COVID-19, та воєнного стану.

У період вересня 2016 – березня 2018 рр. просвітницько-інформаційні заходи європейської тематики проводилися на рівні кафедр і факультетів, а також міжнародними службами університету. Протягом 01.09.2016–31.08.2021 рр. найбільш поширеними форматами були заходи міжнародних служб, моделі, рольові та ділові ігри. Проводилися такі специфічні заходи, як екологічні акції, тематичні дискусії, квести, онлайн-вікторини. У 2021–2023 рр. додалися такі формати, як тренінг і майстер-клас, книжкова виставка, флешмоб, круглий стіл; регулярними стали радіоефіри.

Одним із перших і найбільш масштабних виїзна ділова гра «Формування майбутнього Європи» у 2016 р. Вона проводилася спільно з ГО «Асоціація Євроклубів Вінниччини» у вигляді 20 тренінгів для приблизно 150 учнів 11 класів шести закладів загальної середньої освіти Вінницької області [20]. «ДонНУ – Модель ПАРЕ-2017», реалізована в квітні 2017 р. за ініціативи к.і.н., доцента кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Ірини Богінської, охопила аудиторію майже 90 осіб (учні 10–11 класів 10 закладів ЗЗСО м. Вінниця, здобувачі ОП «Міжнародні відносини» ДонНУ імені Василя Стуса, учні 10–11 класів 10 закладів ЗЗСО Донецької області). Цей захід був симуляцією пленарного засідання Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЕ) із прийняттям відповідної резолюції щодо України [4].

У березні 2018 р. за підтримки Представництва Європейського Союзу в Україні відновив свою роботу Інформаційний центр ЄС, відкритий у Донецьку 24 травня 2013 р. [22], який став одним з координаторів просвітницької діяльності щодо Європейського Союзу. На постійній основі він здійснює інформаційну підтримку діяльності Представництва ЄС в Україні та процесу євроінтеграції, поширення європейських цінностей і кращих європейських практик в освітній сфері. Протягом 2018–2023 рр. центр проводив в ДонНУ імені Василя Стуса Інформаційні дні та Дні кар'єри

ЄС, тренінги та вікторини, Фестивалі європейського кіно тощо.

Традиційними вже стали міжнародні науково-практичні конференції, які обов'язково мають секції з європейським фокусом. Наприклад, під час роботи Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація історичної пам'яті» 22–23.02.2018 р. працювала секція «Історична пам'ять на пострадянському просторі та в країнах Центральної Європи». Помітним став ефект збільшення кількості кваліфікаційних (бакалаврських і магістерських) робіт з європейських студій, особливо на ОП «Історія та археологія», «Міжнародні відносини», «Міжнародні комунікації та медіація в умовах конфліктного врегулювання», а також переорієнтація наукових публікацій частини НПП на європейську тематику.

Найбільш масштабними за охопленням аудиторії та регулярними стали радіоефіри на Радіо «Місто над Бугом» (м. Вінниця) в рамках програм «Акцент» та «Дипломатичні діалоги». Лише за останні два роки к.політ, н., проректор з науково-педагогічної роботи, молодіжної політики та розвитку ДонНУ імені Василя Стуса Максим Прихненко і студенти факультету історії та міжнародних відносин провели понад 100 таких заходів (117 радіоефірів – лише за 2021–2023 рр.), на яких відбувається обговорення та осмислення поточних подій пов'язаних із євроінтеграційними прагненнями України й особливостями співпраці України та Європейського Союзу.

Висновки. Досвід Донецького національного університету імені Василя Стуса засвідчив той факт, що статус переміщеного ЗВО принципово не впливає на можливість реалізації ініціатив із розвитку європейських студій, проте цей процес є ускладненим через низку несприятливих обставин. Колективу університету вдалося акумулювати зусилля частково шляхом перерозподілу пріоритетів діяльності окремих викладачів в тому числі на європейські студії, а також постійного просування нарративу про необхідність актуалізації даного напрямку як в межах наукових досліджень, так і в питаннях молодіжної політики серед НПП, співробітників, здобувачів освіти і партнерів. Так, була сформована специфічна модель розвитку цього напрямку, яка включає наступні елементи: освітні компоненти (обов'язкові та вибіркові); участь у міжнародних проєктах; науково-дослідні теми європейської спрямованості; програми подвійних дипломів з європейськими університетами-партнерами; просвітницько-інформаційні заходи з європейським фокусом для різних груп стейкхолдерів. Факультет історії та міжнародних відносин став осередком розбудови європейським студій в ДонНУ імені Василя Стуса. Були внесені корективи до змісту освітніх компонентів гуманітарного спрямування, і європейська тематика стала скла-

довою базових освітніх компонентів на СО «Бакалавр» і СО «Магістр». У 2021–2023 рр. успішно реалізовувався мікропроєкт «Study Europe in Disruptes».

Повномасштабне вторгнення РФ актуалізувало напрямок європейських студій для України через подання заявки на вступ до ЄС. Втім, істотного підвищення рівня зацікавленості до теми в суспільстві не спостерігається. Відтак доволі перспективним є розширення мережі партнерств і цільової аудиторії за рахунок тих стейкхолдерів, діяльність яких безпосередньо пов'язана з імплементацією положень Угоди про Асоціацію та відповідних реформ, адаптацією українського законодавства до acquis ЄС і подальших кроків, пов'язаних зі статусом кандидата в члени ЄС і переговорним процесом.

Залишається актуальним запит на навчання впродовж всього життя й інтерактивні формати подачі навчального матеріалу. Поєднання аудиторних занять і онлайн-форматів видається найбільш виправданим, оскільки створює можливість охопити ширшу аудиторію. На думку авторки, для ефективної реалізації політики інформування громадськості про ЄС та розвитку європейських студій потрібна системна взаємодія ЗВО України з Міністерством освіти і науки України, Національним Еразмус+ Офісом в Україні, місцевими органами державної влади, неурядовими організаціями і європейськими інституціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беззубко Б., Пономарьова А. Переміщені заклади вищої освіти: нові виклики і перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*. 2023. № 104. С. 100–107.
2. Богінська І., Паніна І. Навчання та викладання європейських студій у форматі симуляції багатосторонніх переговорів (реагування на кризові явища та конфлікти: оцінка потенціалу посередництва ЄС). *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій*. Вип. VIII. Київ, APREI, 2023. С. 4–13.
3. Двадцять п'яте загальнонаціональне опитування: динаміка ставлення українців до міжнародних союзів (22–23 листопада 2023 року) / Соціологічна група «Рейтинг». 29.11.2023. URL: <http://surl.li/ntcxi>
4. ДонНУ - Модель ПАРЕ-2017 / Факультет історії та міжнародних відносин ДонНУ імені Василя Стуса: [офіційна сторінка у Фейсбук]. 03.05.2017. URL: <http://surl.li/nbajp>
5. Європейські студії в Україні: здобутки, виклики та перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 червня 2017 р.). Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Терен, 2017. 416 с.
6. Європейські студії в університетах України: матеріали науково-методичної конференції. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. 228 с.
7. Значення членства в ЄС для українців, пріоритетність вступу до ЄС чи НАТО і сприйняття Росії

як частини Європи: результати телефонного опитування, проведеного 29 вересня – 9 жовтня 2023 року/ KMIC. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1303&page=1>.

8. Історія незламності університету/ Донецький національний університет імені Василя Стуса. URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk/istoriya-nezlamnostyi-universitytetu/>.

9. Калитчак Р. Дисциплінарна ідентичність Європейських студій в вищій освіті України. *Регіоналізм та інтеграція. Науковий щорічник*. Чернівці: Букрек, 2016. Вип. II. С. 154–166.

10. Калитчак Р. Осмислюючи академічну стійкість: внесок переміщених університетів у розбудові європейських студій в Україні. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій*. Вип. VIII. Київ, APREI, 2023. С. 31–39.

11. Майнор «Європейські студії» / Донецький національний університет імені Василя Стуса. URL: <http://surl.li/luthm>

12. Наказ Міністерства № 1084 «Про організацію освітнього процесу Донецького національного університету України в місті Вінниця» від 30 вересня 2014 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/content/1084.pdf>.

13. Національний Еразмус+ офіс в Україні. URL: <https://erasmusplus.org.ua/pro-nas/nacjonalnyj-erazmus-ofis-v-ukrayini/>.

14. Опитування громадської думки: більшість українців підтримують ЄС / EU Neighbours East. 15.09.2023. URL: <http://surl.li/nbaaw>.

15. Програми подвійних дипломів із закордонними ЗВО / Донецький національний університет імені Василя Стуса. URL: <http://surl.li/nbair>.

16. Смаглій К., Кравченко М. Переміщені університети Донбасу як осередки внутрішньої культурної дипломатії України. *Агора : [зб. наук. ст.]*. 2017. Вип.18. С. 115-120.

17. Стратегія розвитку Донецького національного університету імені Василя Стуса (етап 01.09.2022 – 31.08.2025 рр.). URL: <http://surl.li/fkwjl>

18. Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції. URL: <https://aprei.com.ua/>.

19. Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. VIII. Київ, APREI, 2023. 75 с. URL: <http://surl.li/orsyf>

20. Формування майбутнього Європи / Факультет історії та міжнародних відносин ДонНУ імені Василя Стуса : [офіційна сторінка у Фейсбук]. 29.09.2016. URL: <http://surl.li/nbaja>

21. Cucurescu V. EU Studies for and in the Eastern Partnership. *Європейські Студії в Україні: здобутки, виклики та перспективи*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 червня 2017 р.). Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Терен, 2017. С. 176–179.

22. EUi Center at Vasyl' Stus Donetsk National University: [офіційна сторінка у Фейсбук]. URL: <https://www.facebook.com/EUi.donnu/>

23. European Union Priorities 2019–2024 / European Union. URL: <http://surl.li/gshyj>.

24. Kalytchak R. European Studies in Ukraine: Major Trends and Patterns. *Journal of the Institute for Euro-*

gional Studies. Jean Monnet” European Centre of Excellence, 2021. Vol. 30. P. 149–163. URL: <http://surl.li/orxxr>
25. OPTIMA. URL: <https://www.facebook.com/OPTIMAOpen/>.

26. Paris Communiqué, 25.05.2018 / EHEA Paris 2018. URL: <http://surl.li/muyty>

27. Sikorska I. Building bridges: European Studies in the EaP Education Space. *EU Relations with Eastern Partnership: Strategy, Opportunities and Challenges*. Chisinau: S.n.: Chernivtsy, Tbilisi, Tipographia “Print-Caro”, 2016. P. 345–355.

28. The Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG) 2015. URL: <http://surl.li/cjgke>.

29. Yerevan Communiqué, 14–15.05.2015 / EHEA Ministerial Conference 2015. URL: <http://surl.li/muyug>.

REFERENCES:

1. Bezzubko B., Ponomarova A. (2023). Peremishcheni zaklady vyshchoi osvity: novi vyklyky i perspektyvy [Displaced higher education institutions: new challenges and prospects]. *V.N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Series of Economics*. No.104. pp. 100–107 [In Ukrainian].

2. Bohinska I., Panina I. (2023) Navchannia ta vykladannia yevropeiskykh studii u formati symulatsii bahatoronnikh perehoriv (reahuvannia na kryzovy yavshcha ta konflikty: otsinka potentsialu poserednystva YeS) [Training and teaching European studies in the format of multilateral negotiation simulation (response to crisis phenomena and conflicts: assessing the potential of EU mediation)]. *Ukrainian Yearbook on Integration Studies*. Vol. VIII. Kyiv, APREI, 2023. pp. 4–13 [In Ukrainian].

3. Dvadsiat piate zahalnonatsionalne opytuvannia: dynamika stavlennia ukraintsiv do mizhnarodnykh soiuziv (22–23 lystopada 2023 roku) [The 25th nationwide survey: dynamics of Ukrainians’ attitude towards international unions] / *Sotsiologichna hrupa «Reitynh»*. 29.11.2023. URL: <http://surl.li/ntcxi> [In Ukrainian].

4. DonNU - Model PARIE-2017 [DonNU – Model of PACE]/ Faculty of history and international relations of Vasyl' Stus Donetsk National University: [official website on Facebook]. 03.05.2017. URL: <http://surl.li/nbajp> [In Ukrainian].

5. Yevropeiski studii v Ukraini: zdobutky, vyklyky ta perspektyvy: Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 2 chervnia 2017 r.). [European studies in Ukraine: achievements, challenges and prospects: the collection of a scientific and practical conference material (02/06/2017)] Kyiv: Ukrainska Asotsiatsiia Vykladachiv i Doslidnykiv Yevropeiskoi Intehratsii; Teren, 2017. 416 p. [In Ukrainian].

6. Yevropeiski studii v universytetakh Ukrainy: materialy naukovo-metodychnoi konferentsii (2016) [European studies in Ukrainian universities: the collection of a scientific and methodological conference material]. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. 228 p. [In Ukrainian].

7. Znachennia chlenstva v YeS dlia ukraintsiv, prioritetnist vstupu do YeS chy NATO i spryiniattia Rosii yak chastyny Yevropy: rezultaty telefonnoho opytuvannia, provedenoho 29 veresnia – 9 zhovtnia 2023 roku [The meaning of EU membership for Ukrainians, the propriety of Ukraine’s accession to the EU or

NATO and [perception of Russia as a part of Europe: the results of a telephone survey on September 29 – October 9, 2023] / KMIS. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1303&page=1> [In Ukrainian].

8. Istorii nezlamnosti universytetu [History of indomitable University]/ Vasyl' Stus Donetsk National University. URL: <https://www.donnu.edu.ua/uk/istoriya-nezlamnosti-universytetu/> [In Ukrainian].

9. Kalytchak R. (2016) Dystsyplinarna identychnist Yevropeiskykh studii v vyshchii osviti Ukrainy [The disciplinary identity of European studies in higher education of Ukraine]. *Regionalism and Integration*. Scientific Yearbook. Chernivtsi: Bukrek. Vol. II. pp. 154–166 [In Ukrainian].

10. Kalytchak R. (2023) Osmysliuuchy akademichnu stiikist: vnesok peremishchenykh universytetiv u rozbudovi yevropeiskykh studii v Ukraini [Unveiling academic resilience: displaced universities’ contribution to the development of European studies in Ukraine]. *Ukrainian Yearbook on Integration Studies*. Vol. VIII. Kyiv, APREI. pp. 31–39 [In Ukrainian].

11. Mainor «Yevropeiski studii» [Minor «European Studies»] / Vasyl' Stus Donetsk National University. URL: <http://surl.li/luthm> [In Ukrainian].

12. Nakaz Ministerstva № 1084 «Pro orhanizatsiiu osvithnoho protsesu Donetskoho natsionalnoho universytetu Ukrainy v misti Vinnytsia» vid 30 veresnia 2014 r. [the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1084 «On the organization of the educational process of the Donetsk National University of Ukraine in Vinnytsia»] / Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <http://mon.gov.ua/content/1084.pdf> [In Ukrainian].

13. Natsionalnyi Erasmus+ ofis v Ukraini [National Erasmus+ Office in Ukraine]. URL: <https://erasmusplus.org.ua/pro-nas/nacjonalnyj-erazmus-ofis-v-ukrayini/> [In Ukrainian].

14. Opytuvannia hromadskoi dumky: bilshist ukraintsiv pidtrymuie YeS [An opinion poll: the majority of Ukrainians supports the EU] / EU Neighbours East. 15.09.2023. URL: <http://surl.li/nbaaw> [In Ukrainian].

15. Prohramy podviinykh dyplomiv iz zakordonnyymi ZVO [Dual degree programs with foreign HEIs] / Vasyl' Stus Donetsk National University. URL: <http://surl.li/nbair> [In Ukrainian].

16. Smahlii K., Kravchenko M. (2017) Peremishcheni universytety Donbasu yak osередky vnutrishnoi kulturnoi dyplomatii Ukrainy [Displaced universities of Donbass as centres of internal cultural diplomacy]. *Ahora* : [the collection of scientific articles]. Vol. 18. pp. 115–120 [In Ukrainian].

17. Stratehiiia rozvytku Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa (etap 01.09.2022 – 31.08.2025 rr.) [The strategy of Vasyl' Stus Donetsk National University (stage 01/09/2022 – 31/08/2025)]. URL: <http://surl.li/fkwj> [In Ukrainian].

18. Ukrainska Asotsiatsiia Vykladachiv i Doslidnykiv Yevropeiskoi Intehratsii [Ukrainian Association of Professors and Researchers of European Integration]. URL: <https://aprei.com.ua/> [In Ukrainian].

19. Ukrainskyi Shchorichnyk z Yevropeiskykh Intehratsiinykh Studii (2023) [Ukrainian Yearbook on Integration Studies]. Vol. VIII. Kyiv, APREI. 75 p. URL: <http://surl.li/orsyf> [In Ukrainian].

20. Formuvannia maibutnoho Yevropy [Creating the future of Europe] Faculty of history and international relations of Vasyl' Stus Donetsk National University: [official web-site on Facebook]. 29.09.2016. URL: <http://surl.li/nbaja> [In Ukrainian].

21. Cucurescu V. (2017) EU Studies for and in the Eastern Partnership. European studies in Ukraine: achievements, challenges and prospects: the collection of a scientific and practical conference material (02/06/2017). Kyiv: Ukrainska Asotsiatsiia Vykkladachiv i Doslidnykiv Yevropeiskoi Intehratsii; Teren. pp. 176–179.

22. EUi Center at Vasyl' Stus Donetsk National University. URL: <https://www.facebook.com/EUi.donnu/>

23. European Union Priorities 2019–2024 / European Union. URL: <http://surl.li/gshyj>.

24. Kalytchak R. (2021) European Studies in Ukraine: Major Trends and Patterns. *Journal of the*

Institute for Euroregional Studies. Jean Monnet European Centre of Excellence. Vol. 30. P. 149–163. URL: <http://surl.li/orxxr>

25. OPTIMA. URL: <https://www.facebook.com/OPTI-MAOpen/>.

26. Paris Communique, 25.05.2018 / EHEA Paris 2018. URL: <http://surl.li/muyty>

27. Sikorska I. (2016) Building bridges: European Studies in the EaP Education Space. *EU Relations with Eastern Partnership: Strategy, Opportunities and Challenges*. Chisinau: S.n.: Chernivtsy, Tbilisi, Tipographia "Print-Caro". P. 345–355.

28. The Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG) 2015. URL: <http://surl.li/cjgke>.

29. Yerevan Communique, 14–15.05.2015 / EHEA Ministerial Conference 2015. URL: <http://surl.li/muyug>.

Development of European studies in the Russian aggression conditions: the case of Vasyl' Stus Donetsk National University

Panina Iryna Hennadiivna

PhD in History,
Senior Lecturer at the Department
of International Relations and Foreign
Policy
Vasyl' Stus Donetsk National University
Hrushevskoho str., 2, Vinnytsia, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6639-6218

In the conditions of Russian aggression and the context of the granting of EU candidacy to Ukraine it is important to establish the basis of common values in society, an understanding of the concept of Europe and to form a sufficient level of awareness of European practices in various spheres of life. Identifying and outlining effective approaches to the development of European studies as a basis for such activities can help increase the level of general perception of European narratives and a better understanding of the European integration of Ukraine.

The purpose of this study is to systematize the experience of Vasyl' Stus Donetsk National University in the development of European studies as a displaced higher education institution of Ukraine and to determine the most effective approaches and methods of teaching European studies in the Russian aggression Conditions.

A systematic approach is the methodological basis of the research. Using analytical-synthetic, inductive-deductive, and comparative methods made it possible to carry out a complex study and realise the objectives of the study. The main method is the case study, which helped to examine in detail the experience of one university as a positive practice, the elements of which should be implemented in other Ukrainian universities.

The author analyses the dynamics of the development of European studies at the Vasyl' Stus Donetsk National University during the Russian aggression, identified the role of various approaches and methods in the perception of information on European topics, the development of European values among educators and other groups of stakeholders, as well as the understanding of the process of European integration. The author of the article acknowledges that the status of the displaced university does not fundamentally affect the possibility of implementing initiatives for the development of European studies, but this process is complicated by unfavourable factors. The article outlines a specific model of the development of European studies and describes in detail the activities within the micro-project «Study Europe in Disputes» with a focus on interactive teaching methods and approaches. The author emphasizes that it is advisable to combine face-to-face training and online activities using the flexible formats of teaching and training, and to hold educational events for various groups of stakeholders, considering the demand for lifelong learning. It is noted that the form of providing information about Europe and the European Union requires revision and rethinking to highlight the most promising directions for the development of European studies in Ukrainian universities depending on their regional affiliation, existing experience, and a network of effective partnerships.

Key words: European studies, russian aggression, Vasyl' Stus Donetsk National University, displaced university, European integration, interactive teaching methods.